

1875-ben | Budapesti még négy Nap utca volt. Maradt belőle egy: a jó öreg józsefvárosi, mely ma is becsülettel viseli a tüzes égitest nevét. Mert akkor, hetvenötben, rendet csinált az új seprő, a közmunkatanács. A krisztinavárosi Nap utcából Naphegy utca, a tabáni Nap utcából Napraforgó utca lett.

Hanem a negyedik budapesti Nap utcából mi lett? Abból, amelynek Dunától induló szakaszát az ő vízvezetéki telepéről a hetvenes években Vízvezeték utcának nevezték? S amely addig-addig torkollott az Országútba, Váci országútba, majd Váci körútba és Vilmos császár útba, míg — emberöltőnyi vilmoscsászári pirulás után — megkönnyebbülten szakadhatott a Bajcsy-Zsilinszky útba.

Hát annak 1875 óta Alkotmány utca a neve.

Eleinte, a hetvenes-nyolcvanas években vízvázlatos volt csak két vidék között. Vízválasztója egyfelől a nemesítés és bárósítás felé gyarapodó patrícius Belső-Lipótvárosnak, másfelől amaz akkori külsőbb Lipótvárosnak, amely szorgalmasan zárkózott oda a belsőhöz s határát a századforduló előtt már az épülő Vigszínházzal cövekelte ki (hogy aztán a két háború közt már a belső fertállyal közösen, ólipótvárosi göggel túrje Új-Lipótváros nevű külváros-utódjának, a Vigszínházon is túli résznek rohamos hozzá-cseperedését). E vízválasztói minőségében jellegtelen, bár széles, de cseppet sem nevezetesebb útvonal volt az Alkotmány utca — egészen addig, míg kövekkel, deszkákkal meg nem indultak rajta a szakadatlan társzeker-karavánok, az épülő, új Országház felé. Azzal csinált karriert az Alkotmány utca is.

Azzal lett belőle reprezentatív útvonal.

Ahogy a későbbi Andrássy út kiépítésekor a Champs-Élysées-ről, az Alkotmány utca esetében a rue Royale-ról vették a mintát. Kilényázták, kiépítették aszerint, hogy úgy fusson le, széles szőnyegként a parlamenti főkapu elől, ahogy a párizsi rue Royale a Madeleine homlokzati oszlopsora elől, s két sarkán is a kúriával s a Földművelésügyi Minisztériummal úgy nyisson frontot az Országházra, mint a rue Royale két sarka a Crillon-szállóval s a tengerészeti minisztériummal a Concorde térre, illetve annak szajnai túlfelén a Palais-Bourbonra, a francia parlamentre. Persze itt is azzal az alapvető tehetségtelenséggel, ahogy az egykori Andrássy utat s az egész pesti útrendszert sem tudták egyenes vonalban kifuttatni a Dunára, vagyis — elmentében a párizsi tervezőkkel, akiket pedig a kanyargós Szajna jóval nehezebb feladat elé állított — teljesen figyelmen kívül hagyva várostervezésükben a budapesti imperatívuszt, a Duna vonalát. Így érték el, hogy itt is

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző:

Cím:

Rónai Mihály András

ALKOTMÁNY UTCA

Forrás:

Béke és békesség.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

1955. VII. 17.

Osztályozás

Tárgy:

725.092.1

Hely:

Alkotmány-ú

Idő:

"1875/1955"

Személy:

Helyszám:

Sz.

Az Alkotmány utca 1955. nyarán

— mivel magát az Országházat, egyébként helyesen, a Duna vonalára építették reá — az előle lefutó, illetve elébe felvezető reprezentatív útvonal, az Alkotmány utca torkolatára ferdén áll a parlamenti főkapu. Szerencsére e ferdeség mégis tán itt a legkevésbé feltűnő. És elvégre: ez a ferdeség volt itt a legkevésbé feltűnő.

Mert kiépíthették az egész utcát: ahány ferdeség ama hatvanhetes alkotmányosságban lakozott, az Alkotmány utcán mind megmutakozott. S épp, mert maga az utca kiépítése csupa törekvés volt, csupa ambíció. Amilyen kietlen kópíája a korabeli német középület-stílusnak, s tévedése Hauszmannnak a Markó utcára hátalló Alkotmány utcai törvényszéki és fogházpalota, olyan tehetséges tékozlása a pompának, s remeklése

Hauszmann Alajosnak a Kúria, ahol ma a magyar munkásmozgalom emlékeit őrzik. Amilyen felemás rengeteg a Földművelésügyi Minisztérium masszája, olyan eredeti és nemes építkezés az utcavégi sarokház, melynek földszintjén a Seemann-kávéház volt. Amilyen hamar-öregedett modernség az Alkotmány utcai Palatinus-ház fekete-fehérje, olyan akkurátus ma is még a kereskedelmi akadémia, a Kerak, amely pedig egy hanyatló, már-már elfajuló merkantil-kapitalizmus kései kalmár-növeldeje volt, melynek felavatásán azonban még Széchenyi döblingi háziszurnalisztája, Falk Miksa hallgatta egy hazafias korai merkantilizmus körülbelül utolsó hírmondójának, a díszmagyaros, nyolcvan éves Weisz Bernátnak reformkori hevületű szónoklatát. A két reprezentatív házhoz között pedig szélesen ereszkedett le méltóságos fáival: Alkotmány utca — hogy rajta vonulhasanak az Országház elé a magas kormány javaslatából törvényt csináló honatyák

.2. — 14306/51

Onnapi díszben az Alkotmány utca 1918 november 16-án,
a Köztársaság kiáltásakor

üdvözlésére a fátylaszövetbe álló tömegek.
Hát azok a tömegek elmaradtak. Meglehetősen csökönyösen maradtak el.

Ellenben a Váci útról befelé, át az egykori Berlińi téren s a Váci körútról, később Vilmos császár útról erre az utcára, az Alkotmány utcájára fölkaparodva — itt vonultak a Parlament elé Újpest és Angyalföld proletárjai, a jogaikat követelő komor munkástömegek, amelyeket egészen az első világháború végéig még forma szerint sem képviselt senki odabent. Ahány tüntetési felhívás az egykorú munkássajtóban: felvonulási útvonalnak mind ezt adta meg. »Mondjuk meg odabent az uraknak!« — kiáltotta a hajdani plakát, amelyen az Alkotmány utca eleje, az Országház előtti tér volt látható. Igen, a nép vonult fel ezen az utcán a Parlament elé. Forrongás, majd forradalom.

Itt, az Alkotmány utcán vonult a Parlament elé 1918. november 16-án a százezres tö-

meg, amely a monarchia végét, a köztársaság kikiáltását ünnepelte. Nemzetiszín és vörös zászlók lobogtak az őszi szélben, Himnusz, Internacionálé és Kossuth-nóta harsogott a katoná- és munkászenekarok hangszerein, behallatszott a parlamenti kupolacsarnokba, ahol Ady Endre hallgatta s az utolsó 48-as honvédek, az Országház lépcsőiről a polgári forradalom vezérei beszéltek, s repülőgépek szórták le Szverdlov táviratának szövegét: »A

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző:

Cím:

Forrás:

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. fűz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy:

Hely:

Idő:

Személy:

Helyszám:

forradalom csak akkor mondható ereame-
nyesnek, ha a dolgozó nép uralmával végző-
dik.» Hét hónap múlva pedig a Parlament fő-
kapujától, itt, az Alkotmány utcán vonult le-
felé a hatalmas proletár-gyászmenet, mely a
júniusi katonai ellenforradalom leverésekor
hősi halált halt harcosokat kísérte a temetőbe:
Csőr István, Blasek Lajos, Deutsch János,
Hennig Mihály, Melegh B. János, Lövy Béla,
Galási Gusztáv, Szabó I. István, Korbély Fe-
renc, Kósa Miklós, Szokoli József, Gross Mór,
Pigéc István, Szentgáli Ferenc, Pető Gyula,
Gyenis Géza, Gosztonyi Gyula, Lojtkó Ferenc
vöröskatonákat és vörösöröket. Huszonnégy
éves volt közülük a legidősebb, tizenhat éves
a legfiatalabb. Június 24-én haltak hősi halált
azért a Tanácsköztársaságért, melynek alkot-
mányát előző nap, június 23-án fogadta el a
tanácsok országos gyűlése, benn a Parlament-
ben, amely elől vasárnap, június 29-én már
el is indult koporsójuk, lefelé az Alkotmány
utcán, melynek így lettek igazi keresztapáivá:
ők, kik először, egy napos korában adták vérük-
et a XX. századi Közép-Európa első forra-
dalmi alkotmányáért.

Hanem aztán sokáig álmodhatott az Alkot-
mány utca a forradalmi tömegekről, a forra-
dalmi alkotmányról, meg arról a napról is,
amikor országháztéri torkolatában esküdtek
fel a haza védelmére induló vöröskatonák!

E hosszú éjszakának tizenhárom esztende-
jét 1932-től 1945-ig, mikor épp itthon voltam,
magam is együtt töltöttem vele, mint utána
is még 1950-ig Alkotmány utcai lakos. Az
ablakunkból épp a szemközti törvényszéki
tanácsterem melletti »visszavonulósobába«
lehetett látni, ahol szorgosan fogalmazták a
forradalmárok fejére szóló ítéleteket. Emlék-
szem még a bíró úr mérges mozdulatára,
amint lerántotta a rollót.

Kiállhattam aztán az erkélyre, s nézhettem
a parádét. A Gömbös Gyula temetési mene-
tét, a proletárkoporsók nyomait profanáló
koporsó mögött a Schuschniggot közrefogó
cifra Göring és Ciano lépteit. Később magát
a tengerügyi ruhás főharamiát a Teleki Pál
drámai gyászmenetében, amint sápadtan meg-
torpant az Alkotmány utca s a Koháry utca
sarkán, mert megszólalt, épp a szemközti ház-
tetőn, a légvédelmi sziréna. Azután meg...
El-elvittek onnét, vissza-visszatértem: utcám
képe így lett bennem elválhatatlan mind a
borzalomtól, mind a gyásztól, mind a haláltól
s halálos szegventől, melynek — roppant
világtragédiában — számomra külön házi-
színpada lett. Egy utcányi Budapest, egy utcá-
nyi magyar történelem.

De sosem, míg élek, nem feledhetem vad
és édes ízét annak a hideg, februáreleji reg-
gelnek, amikor újra az Alkotmány utcában
hajolhattam ki üvegtelen, széljárta ablako-
mon, mert énekszót hallottam alulról, s ahogy
az ablakra ugrottam, a lendülettől majd' ki-
estem. Kusza, rendetlen csoport közelgett az
Alkotmány utcán a Bajcsy-Zsilinszky út felől,
vörös zászlót lengetett és az Internacionálét
énekelte, 1919 óta az első legális Internacio-
nálét. Az iskolában elemista koromban éne-
keltük, aztán csak párizsi ezrek ajkain hal-
lottam fennen dörögni, a Mur des Fédérés
s a Salle Wagram előtt. Hogy mihez hangzik
fel nyitány, aligha sejtettem akkor; de azt
bizton éreztem, hogy e leírhatatlan pillanat-
ban életem és hazám legsötétebb éveire, egy
pozdorjává zúzott szörny-történelemre zúgja
az örökös finálét az a kusza, rendetlen cso-
port odalenn. Abból lett az Alkotmány utcán
három hónap múlva az első szabad május
elsejei díszmenet zászlóerdeje, mely meg-
indult az Országház elől.

A Kossuth Lajos teret akkor már nem
Vilmos császárról, hanem Bajcsy-Zsilinszky
Endréről elnevezett úttal kötötte össze az Al-
kotmány utca, s a Váci útról nem a Berlińi,
hanem a Marx téren át jöttek be a tömegek.